

BESLUT
2007-04-04

Dnr Ö 8-2007

KLAGANDE

Brottsförebyggande rådet
Box 1386
111 93 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Regionala etikprövningsnämnden i Stockholm, avd 5, beslut den 17 januari 2007
Dnr 2006/1332-31

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen); Organiserad ekonomisk brottslighet i byggbranschen

Regionala etikprövningsnämndens beslut

se Bilaga 1

Studien avser studera organiserad ekonomisk brottslighet inom byggbranschen genom en systematisk genomgång av ett antal autentiska fall där man i huvudsak arbetar med kvalitativ metod. Man kommer att gå igenom och kartlägga bl.a. hur eventuella nätverk, organisation, logistik m.m. ser ut inom en organiserad ekonomisk brottslighet i branschen. Studien innebär genomgång av förundersökningsmaterial, inklusive teleavlyssningsmaterial, registerlänkningar och nätverksanalys. Analyserna av fallen kommer också att innefatta känsligt material avseende icke åtalade personer. Allt material kommer att kodas och kodnyckeln förvaras separat och arkiveras på brottsförebyggande rådet (BRÅ) som också är den myndighet varifrån studien utgår. Samarbete kommer att ske med en rad andra myndigheter, däribland ekobrottsmyndigheten som uttalat att myndigheten kräver godkännande av etikprövningsnämnd för att BRÅ ska få ta del av förundersökningsmaterialet. Man avser inte inhämta informerat samtycke från berörda. Resultatet kommer att offentliggöras inom ramen för BRÅ:s rapportserie, och även användas i statliga utredningar. Det är också avsett att ligga till grund för en doktorsavhandling.

Den regionala nämnden har godkänt forskningen förutom den del som innebär att man inom ramen för projektet ska lyssna på de upptagningar som gjorts vid hemlig teleavlyssning. Nämnden hänvisar till att hemlig telefonavlyssning utgör ett mycket allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och därför endast får användas vid förundersökning av allvarlig brottslighet. Nyttan av forskningen uppväger enligt nämnden inte de integritetskränkningar som en avlyssning av inspelade telefonsamtal innebär. Däremot anser nämnden att man kan få ta del av de utskrifter av de samtal som tillförts utredningen. Tre nämndledamöter har reserverat sig mot beslutet.

Klaganden har i sitt överklagande anfört bl.a. att man finner det anmärkningsvärt om forskning som avser belysa mycket allvarlig brottslighet som bedömts vara av sådan art att polis och åklagare har tillgång till materialet inte ska få användas i forskningen. Man påpekar också att avlyssningen av detta material kommer att äga rum i lokaler som tillhör ekobrottsmyndigheten och polisen. Genomgång av det skriftliga materialet sker likaledes i ekobrottsmyndighetens lokaler och inga uppgifter om enskilda personer kommer att antecknas

eller att publiceras på något sådant sätt att någon enskild person kan komma att identifieras. Man hänvisar också till att man kommer att söka undvika alla samtal av rent privat natur, samt påminner om att BRÅ, liksom ekobrottsmyndigheten och polisen omfattas av sekretess. Klaganden har vidare anförts att just avlyssningen av icke transkriberat men bandat material kan ge särskild värdefull kunskap, eftersom man här kan få en belysning inte enbart av vad som sägs utan också hur det sägs. Man menar att ordval och röstlägen är ovärderliga för att blottlägga och förstå mönster och strukturer i denna typ av brottslighet.

Centrala etikprövningsnämndens bedömning

Enligt bestämmelserna i rättegångsbalken ska upptagningar eller uppteckningar som gjorts vid hemlig teleavlyssning, i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

I praktiken brukar de delar av en teleupptagning som är av betydelse från brottsutredningssynpunkt skrivas ut, men svårigheterna att särskilja dessa från övrigt material kan ibland leda till att upptagningarna bevaras i sin helhet till dess att målet eller ärendet har avslutats. Det vill synas som om klaganden i främsta rummet önskar få möjlighet att avlyssna de delar av upptagningarna som saknar betydelse från utredningssynpunkt. Dessa delar av upptagningarna innehåller emellertid s.k. överskottsinformation, som inte får användas ens av polis eller åklagare annat än i de begränsade fall som särskilt anges i rättegångsbalken, t.ex. för att förhindra förestående brott av annat slag. Det skulle innebära en mycket allvarlig integritetskränkning om utomstående får ta del av sådant material. Till sådana utomstående får forskarna hänföras men även handledare, opponenter och andra som kan tänkas få del av materialet med hänsyn till att det ska användas för en doktorsavhandling. Värdet av forskningen kan inte anses uppväga en sådan integritetskränkning. Det finns inte något stöd för tanken att detta material – som inte får användas av någon utan ska förstöras så snart det kan ske – över huvud taget skulle vara tillgängligt för forskning. I detta avseende kan ansökningen inte bifallas.

När det emellertid gäller de delar av upptagningarna som har bedömts ha betydelse från utredningssynpunkt och som klaganden redan enligt den regionala nämndens beslut ska ha rätt att ta del av i utskrivet skick, får beaktas att det här gäller angelägen forskning som söker klargöra mekanismer och kartlägga strukturella och organisatoriska förhållanden i samband med grov ekonomisk brottslighet. Klaganden har anförts flera beaktansvärda skäl för att det är av värde inte bara att ta del av upptagningarna i utskrivet skick utan också att lyssna på grundmaterialet. I den delen bör ansökningen kunna bifallas.

Centrala etikprövningsnämnden ändrar Regionala etikprövningsnämndens i Stockholm beslut endast på det sättet att klaganden även får avlyssna de delar av materialet från den hemliga teleavlyssningen som tillförts förundersökningsprotokollet i utskrivet skick.

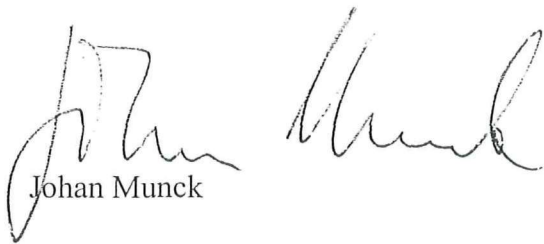
Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Johan Munck, Lennart Lindgren (skiljaktig mening), Åsa Molde (skiljaktig mening), Gisela Dahlquist, Sighild Westman-Naeser, Bo Petersson och Ulrik Ringborg efter föredragning av Johan Munck. Vid den slutliga handläggningen har dessutom närvarit ersättarna Anitha Bondestam, Kickis Åhré Älgamo, Peter Höglund och Eva Tiensuu Janson samt juristen Pia Carlsson.

Skiljaktig mening, se Bilaga 2.

Det antecknas att ersättarna Anitha Bondestam, Kickis Åhré Älgamo och Eva Tiensuu Janson ansluter sig till den skiljaktiga meningen.

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

Johan Munck

Protokoll 2007/5:1

Sammanträde 2007-01-17

8.30 -11.30

Karolinska Institutet

Bilaga 1.

REGIONALA ETIKPRÖVNINGSNÄMNDEN	
Ink	2007-02-22
Dnr:	08-2007
Handl:	PA

Avdelning 5

Ledamöter

Birgitta Widebäck, *ordförande*

Claes-Robert Julander, *(företagsekonomi) vetenskaplig sekreterare*

Siv Fischbein *(specialpedagogik)*

Ulla Manns *(genusvetenskap och idéhistoria)*

Staffan Marklund *(arbetsliv)*, deltar inte i ärende 2006/1535-31

Fred Nilsson *(hållfasthetslära)*

Jerzy Sarnecki *(allmän kriminologi)*

Britt af Klinteberg *(psykologi)*

Sten-Åke Stenberg *(sociologi)*

Michael Tåhlin *(sociologi)*

Margareta Törnqvist *(miljökemi)*

Maria Modig *(allmänföreträdare)*

Anders Rehn *(allmänföreträdare)*

Brit Rundberg *(allmänföreträdare)*

Annika Sandström *(allmänföreträdare)*

Kerstin Åsberg *(allmänföreträdare)*

Ann-Christin Becker *(sekreterare)*, deltar inte i besluten

§ 1

Ordföranden förklarar sammanträdet öppnat.

§ 2

Nämnden överlåter åt den vetenskaplige sekreteraren att avgöra ärenden efter inkomna kompletteringar om inte något annat sägs under respektive ärende.

§ 3

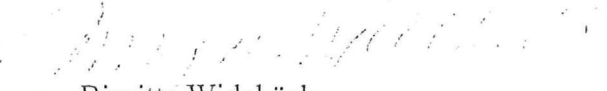
Ansökningar om etisk granskning av forskningsprojekt, se Bilaga.

§ 4

Ordföranden förklarar sammanträdet avslutat och meddelar nästa sammanträde i avdelning 5 äger rum den 28 februari 2007.

Stockholm som ovan

Claes-Robert Julander
Vetenskaplig sekreterare

Birgitta Widebäck
Ordförande

2006/1332-31
Avdelning 5
Jerzy Sarnecki

Sökande: Brottsförebyggande rådet
Behörig företrädare:
Projekt: Organiserad ekonomisk brottslighet i byggbranschen
Forskare som genomför projektet:

BESLUT

En del av den ansökta forskningen avser genomgång och analys av förundersökningsmaterial. Vid denna genomgång önskar sökanden bl.a. att få ta del av allt telefonavlyssningsmaterial som ingår i de aktuella förundersökningarna, dvs både inspelningar och utskrifter.

Hemlig teleavlyssning utgör ett mycket allvarligt ingrepp i den personliga integriteten. Det får därför användas endast vid förundersökning av allvarlig brottslighet och under särskilt reglerade förutsättningar. Mot bakgrund härav anser nämnden att nyttan av forskningen inte uppväger de integritetskränkningar som en avlyssning av inspelningarna innebär, även om forskningen i och för sig är av mycket angelägen art. Den delen av forskningen kan därför inte godkännas.

Som sökanden angett transkriberas vissa av samtalen sedan avlyssning skett. Även om också dessa utskrifter är känsliga från integritetssynpunkt har det dock gjorts ett visst urval av det inspelade materialet med hänsyn främst till den brottslighet förundersökningen avser. Nämnden anser därför att sökanden bör tillåtas ta del av detta material.

Mot forskningen i övrigt har nämnden ingen erinran.

Nämnden godkänner forskningen med det undantaget att sökanden inte tillåts att avlyssna inspelningarna av de hemliga telefonavlyssningarna.

Hur man överklagar beslutet, se bilaga.

Staffan Marklund reserverar sig mot beslutet och anför:

Jag menar att forskningen inte kan godkännas eftersom den innebär risk för stora integritetskränkningar för forskningspersonerna och också riskerar att minska allmänhetens förtroende för forskning. Att för forskningsändamål använda material från hemlig telefonavlyssning av såväl brottsmisstänkta som andra personer är ett mycket allvarligt ingrepp i den personliga integriteten. Hemlig telefonavlyssning är i Sverige tillåtet med starka rättsliga restriktioner för att användas i bekämpningen av allvarliga brott och det måste finnas mycket starka skäl att tillåta att sådant material används för forskningsändamål. Forskningens nytta kan i detta fall inte uppväga riskerna och den begränsning till att gälla enbart till skrift transkriberat material som nämndens majoritet beslutat är inte någon lösning på denna balans eftersom

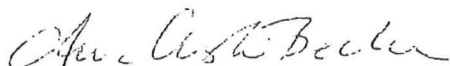
ch

det snarare minskar projektets vetenskapliga värde utan att de etiska problemen blir märkbart mindre.

Jerzy Sarnecky och Maria Modig reserverar sig mot beslutet och anför följande:

Enligt vårt förmenande bör nämnden godkänna projektet. Vi instämmer i uppfattningen att avlyssning av telefonsamtal innebär en allvarlig integritetskränkning för de avlyssnade. Det är emellertid den, av domstolen beslutade och av polisen genomförda, avlyssningen och inte forskningen som innebär den primära kränkningen. Om det aktuella materialet nu finns, ser vi inte något skäl till att det inte ska användas för forskningsändamål. Det förhållandet att utöver polisen (samt i förekommande fall andra aktörer inom rättssystemet) även en forskare ska studera materialet utgör en begränsad integritetskränkning jämfört med den kränkning som själva avlyssningen har inneburit. Enligt vår uppfattning uppvägs denna ytterligare kränkning av det aktuella forskningsprojektets nytta.

Intygas att kopian överensstämmer med originalet:

Ann-Christin Becker
Administrativ sekreterare

Exp: 2007-01-24

Skiljaktig mening av Lennart Lindgren och Åsa Molde

Den integritetskränkning som de berörda personerna utsätts för genom att utomstående får avlyssna förtroliga samtal är så allvarlig att den inte kan uppvägas av den aktuella forskningens värde. På grund härav anser vi att någon ändring inte ska göras i det överklagade beslutet.